

Sto let gledališke dejavnosti v Retečah

Začetki gledališke dejavnosti v Retečah

Prve pisne omembe gledališke dejavnosti v Retečah in na Godešiču segajo v 18. stoletje, ko so v Škofji Loki pričeli uprizarjati prvo ohranjeno dramsko besedilo v slovenskem jeziku, znameniti Škofjeloški pasijon.¹ Iz poznejšega obdobja do leta 1908 ni ohranjenih podatkov o dramski dejavnosti.

Kulturno udejstvovanje v Retečah je leta 1908 odločilno zaznamoval prihod župnika Janeza Meršolja. Dne 8. septembra 1908 so v župniji ustanovili *Katoliško prosvetno društvo*. V prvih letih njegovega delovanja so igralci uprizorili več nabožnih del. Pobudnik in režiser iger je bil župnik, ki ga je kulturno delo zelo veselilo, gledališko dejavnost pa je uporabil tudi v pastoralne namene.²

Župnik Janez Meršolj je poslikal tudi večino kulis, ki so jih uporabljali pri uprizoritvah. Leta 1915 je kupil fotoaparatus, s katerim je poslikal številne uprizoritve, in tako ohranil dragocene dokumente o dramski dejavnosti. Kasneje sta mu pri režiranju veliko pomagala Karel Bertoncely (Kureškn, organist) in Tone Kušar (Krivčev), ki sta po njegovem odhodu iz župnije (1938) do 2. svetovne vojne skrbela za nadaljnji razvoj dramske dejavnosti. Župniku je bil v veliko pomoč tudi Alojzij Rant, ki je kot dijak med počitnicami pridno prepisoval igre. Tudi on je kasneje s fotoaparatom ovekovečil številne igre in dogodke iz življenja domače vasi.

Vaje za igre so potekale ob večerih in nedeljah, sprva v župnišču, kasneje v društvenem domu. Tudi igre so sprva uprizarjali kar v župnišču, v »veliki« ali »škofovi« sobi, kot so jo imenovali, dvakrat tudi na župnijskem vrtu. Do leta 1918 so igrali izključno igre z nemešanimi oziroma izključno ženskimi ali moškimi vlogami. Ob božiču leta 1911 so tako fantje pripravili uprizoritev igre *Pot na betlehemske poljane*.³

Med dekleti je imela nedvomno najpomembnejšo vlogo Marija Kušar (Krivčeva Micka), ki je v ženskih igrah odigrala številne glavne vloge. Prvikrat je javno nastopila ob proslavi

1 Benedik, Protireformacija in katoliška prenova, str. 146

2 Župnijski arhiv Reteče (ZAR), *Župnijska kronika I* (ŽK I), str. 1-2, 137, 141

3 Iz pisma Antona Leskovca Matevžu Volciču, poslanega iz Prage, 9. novembra 1911. V: Bertoncel, *Dramska dejavnost*, str. 498

trojnega jubileja: Device Marije, svetega očeta in cesarja, leta 1908. Ob tej priložnosti je deklamirala slavospev *Tri krone*. Marca 1910 je v igri *Sveta Neža* odigrala glavno vlogo, novembra istega leta pa v igri *Dve materi* vlogo Olge, grajske hčere. V narodni igri *Nežika z Bleda*, marca 1911, je igrala vlogo Nežike. Po župnikovem mnenju je najboljšo vlogo odigrala v žaloigri *Mater Dolorosa* ali *Žalostna Mati*. Vloga Marije ji je prinesla tako veselje, da je soigralkam pogosto tajila svojo bolezen, ki ji je že močno načela zdravje. Zadnjič je nastopila na gledališkem odru decembra 1912, in sicer v žaloigri *Vestalka*, v kateri je igrala vlogo mučenke Evfemije. Čeprav je že jeseni 1913 močno pokašljevala, si je zelo želela nastopiti v *Skrivnostni zaroki*. Iz različnih vzrokov igre niso uprizorili, Marija Kušar pa je komaj dvajsetletna umrla za tuberkulozo. Po njeni smrti so ji prijateljice iz Marijine družbe posvetile uprizoritev igre *Najdena hči*.⁴

Igre so navdušile tudi godeške gasilce, ki so z uprizarjanjem zbirali potrebna finančna sredstva za graditev gasilskega doma. Tudi slednji so za pomoč prosili župnika Janeza Meršolja. Leta 1914 je bila tako v »veliki sobi« uprizorjena igra *Izgubljeni sin*. Glavno vlogo je igral Polde Volčič (Janežev).⁵ Naslednji zapis o gledališki dejavnosti v Retečah omenja igro *Bernardka - lurška pastirica*, ki so jo marca 1916 v župnišču uprizorila dekleta Marijine družbe. Marijo je igrala Polona Avguštin (Matevževa z Godešiča), Bernardko pa Ana Starman (Žnidarjeva z Godešiča).⁶

Leta 1918 je prostor v gledališču postal premajhen za številne igralce in gledalce, zato so igre začeli uprizarjati v šolski učilnici.⁷ Iz zapiskov dr. Alojzija Ranta je razvidno, da so leta 1918, na praznik sv. Petra in Pavla (29. junija), uprizorili igro *Mlini pod zemljo*, 15. in 18. avgusta *Ljudmilo*, 15. septembra pa igro *Očetova kletev*. V istem letu so uprizorili igro *Sveta Elizabeta*. V njej so razen Jožeta Ranta (Matičkovega) nastopala sama dekleta. Dne 29. decembra so fantje, kot zadnje v tem letu, uprizorili igro *Sinovo maščevanje - Zaletovišče*.⁸

Tudi Godešani niso hoteli zaostajati in tako so gasilci priredili gledališko igro z mešanimi vlogami, *Deseti brat*.⁹ Vlogo Krjavlja je igral učitelj Edvard Vidic.¹⁰ Leta 1919 so v šoli uprizorili *Našo kri* in *Vse naše*.¹¹

Ena izmed najstarejših ohranjenih fotografij reteških igralcev. Vdih jih je župnik Janez Meršolj (na fotografiji v sredini).

- 4 Meršolj, *Vzorna družbenka*, str. 226-227, 263-264.
- 5 ŽAR, *ZKI*, str. 17, Bertonec, Dramska dejavnost, str. 500.
- 6 ŽAR, *ZKI*, str. 55.
- 7 ŽAR, *ZKI*, str. 71.
- 8 Bertonec, Dramska dejavnost, str. 501, ŽAR, *Arhiv iger*.
- 9 ŽAR, *ZKI*, str. 71-72.
- 10 Bertonec, Dramska dejavnost, str. 502.
- 11 ŽAR, *ZKI*, str. 72-73, Bertonec, Dramska dejavnost, str. 502.

Gradnja društvenega doma v Retečah

Maja 1922 so zaradi potrebe po večjem prostoru in možnostih za širše kulturno udejstvovanje pričeli z gradnjo društvenega doma. Sama zamisel se je rodila že kmalu po ustanovitvi *Katoliškega prosvetnega društva*, vendar je niso mogli uresničiti, ker ni bilo potrebnega stavbišča. Junija 1922 so od Franca Berganta kupili potrebno zemljišče. Kmalu zatem so izvolili gradbeni odbor, ki mu je predsedoval župnik Janez Meršolj. Za smreke, delo in prevoz je gradbeni odbor prosil v Retečah, Gorenji vasi, Zgornji Senici, na Godešiču in tudi na sv. Katarini, kjer je Janez Meršolj služboval pred prihodom v Reteče.

Z zidavo so pričeli 18. maja, odprtje društvenega doma pa je bilo že 3. septembra 1922. Celotna gradnja je stala 247.000 kron. S prostovoljnim delom, v vrednosti 115.000 kron, in darovanim lesom so domačini vsoto zmanjšali na 132.000 kron. Skupno so opravili 282 dnin: 143 zidarskih, 73 tesarskih in 66 dnin, ki so jih opravili domačini. Ob odprtju društvenega doma so pripravili vrtno veselico in na njej zbrali še dodatnih 21.000 kron. V začetku novembra so v mali dvorani dokončali pod in tja iz župnišča preselili knjižnico in harmonij. Nadaljnje oskrbovanje društvenega doma je gradbeni odbor izročil cerkvenemu predstojništvu v Retečah.¹²

Društveni dom je 24. 6. 1923 blagoslovil dekan Matija Mrak. Pri slovesnosti so sodelovali prednica Marijine družbe, Orli in pevci. V naslednjih letih se je urejanje notranjosti nadaljevalo. Leta 1923 je sobni slikar Josip Perinšek poslikal kulise, naslednje leto so naredili vrata v zgornjo sobo, pločevinast žleb, pod odrom pa izkopali okrog 50 cm in tako pridobili prostor za kulise, ki so jih snemali med dejanji. Leta 1926 so uredili vhod skozi strop v zgornjo garderobo in tlak v njej. Opažili so drvarnico, uredili hodnik in zgornje stranišče. Od leta 1930 dalje je, poleg cerkve in župnišča, tudi društveni dom razsvetljevala električna luč.¹³

Gledališka dejavnost v Retečah do druge svetovne vojne

Na odru novega društvenega doma je bila kot prva, leta 1922, uprizorjena igra *Stric v toplicah*.¹⁴ Poleg gledaliških predstav so svoje mesto v društvenem domu našle še razne druge prireditve, v dvorani so vadili tudi Orli. Kmalu po dograditvi doma je potujoči kino in njem predvajal nemi film o Jezusovem rojstvu. V blagajniškem dnevniku društvenega doma se v zapisu, z datumom 9. 1. 1922, omenja igra godeških deklic, 31. 12. pa igra *Goslarica naše Ljube Gospe*.¹⁵ Ko je bil dom še »v surovem stanju«, in oder le za silo narejen, so uprizorili tudi igro *Drzni zrakoplovec*. Glavno vlogo je igral Karel Bertoncej.¹⁶

Kmalu po prvih uprizoritvah na novem odru so poskrbeli za lepe kulise, ki jih je poleg župnika izdeloval Janez Drnovšek.¹⁷ O nadaljnjih uprizoritvah ni podatkov do oktobra 1925, ko so v domu ob praznovanju 25-letnice Marijine družbe uprizorili igro *Moda pred*

12 ŽAR, ŽKI, str. 81–86.

13 ŽAR, ŽKI, str. 93–94, 100, 105, 131.

14 ZAR, Arhiv iger.

15 ZAR, Blagajniški dnevnik društvenega doma.

16 Bertoncej, Dramska dejavnost, str. 505.

17 Bertoncej, Dramska dejavnost, str. 505.

nebeškimi vrati.¹⁸ Leta 1926 so igralci pričeli vaditi, po župnikovem mnenju, zelo zahtevno igr *Quo vadis*, ki so jo uprizorili dvakrat v postu in enkrat po veliki noči. V igri, ki je lepo uspela, je nastopalo triintrideset igralcev. Odmore med igrami je popestril tamburaški zbor. Kulise in čelade so s pridom uporabili leta 1927, ko so igrali igr *Ben Hur*.¹⁹

Lepo urejeni društveni dom je postal zanimiv tudi za tatove. Leta 1927 je namreč neznanec odrezal polovico zastora in ukradel nekaj denarja. Dve leti kasneje, 8. 9. 1929, je bila na odru uprizorjena igr *Garcia Moreno*.²⁰ Ob 25-letnici službovanja v Retečah in 40-letnici duhovništva so verniki 11. 6. 1933 pripravili župniku Janezu Meršolju lepo slovesnost, pri kateri je šolska mladina uprizorila igrico, sestavljeno za to priložnost, igralci pa so odigrali nekaj dejanj iz igre *V tem znamenju boš zmagal*.

Februarja leta 1934 so uprizorili zgodovinsko žaloigro *Zlatarjevo zlato*, s katero so gostovali tudi v Šentvidu nad Ljubljano,²¹ septembra pa še igr *Izpod Golice*. Povest, ki jo je najverjetneje napisal, zagotovo pa priredil, domačin Anton Kušar, je izhajala tudi v *Bogoljubu*.²² Oktobra istega leta so uprizorili igr iz ruske zgodovine *Carski sel*. V naslednjem letu ji je sledil *Čevljar baron*.²³

Med leti 1932 in 1936 so bile, po pripovedovanju Marije Babnik, por. Kastelec, uprizorjene še naslednje igr: *Živ pokopan*, *Miklova Zala*, *Voda*, *Moč uniforme*, *Divji lovec*, *Henrik*, *gobavi knez* in *Slehernik*. Tudi šolarji so se leta 1936, v režiji Marije Dietrich, predstavili z igrico *Prve Peterčkove sanje*.

Že leta 1937 je župnik Janez Meršolj zaradi bolezn zaprosil za upokojitev, vendar je zaradi pomanjkanja duhovnikov v župniji ostal do leta 1938. Farani so župnikovo delo na kulturnem področju zelo cenili, zato mu je odbor *Katoliškega prosvetnega društva* v znamenje hvaležnosti podelil častno diplomo.²⁴

Pred 2. svetovno vojno so igralci na reteškem odru uprizorili še igr *Narodni poslanec*, *Pod svobodnim soncem*, *Za pravdo in srce*, *Vislavina odpoved*, *Lumpacij vagabund*, *Kovarstvo in ljubezen*, *Črna žena*, *Mlinar in njegova hči*, vaje igr *Judita in Holofern* pa je prekinila 2. svetovna vojna.²⁵ Vojna pa ni le prekinila

Častna diploma, podeljena Janezu Meršolju za njegovo požrtvovalnost na verskem, prosvetnem, gospodarskem in socialnem področju.

18 ŽAR, *ŽKI*, str. 103–104.

19 ŽAR, *ŽKI*, str. 105, 108, 119.

20 ŽAR, *Arhiv iger*.

21 ŽAR, *Arhiv iger*.

22 Bertoncec, *Dramska dejavnost*, str. 508.

23 ŽAR, *Arhiv iger*, Bertoncec, *Dramska dejavnost*, str. 509.

24 ŽAR, *Častna diploma Janeza Mersolja*.

25 ŽAR, *Spomini Milke Stare o dramski dejavnosti v Retečah*.

dramske dejavnosti, ampak je prinesla tudi porušenje prosvetnega doma, ki ga je uničila OF.

V zadnjih letih pred 2. svetovno vojno je prišlo do premika gledališke dejavnosti iz Reteč na Godešič. Leta 1934 je bil na Godešiču ustanovljen Dramatični odsek, ki mu je predsedoval Alojzij Novinec. S prvo igro, *Izdajalec*, so godeški igralci gostovali v Škofji Loki. Marca 1935 so na reteškem odru uprizorili igro *Jezični doktor*, ki pa je bila slabo obiskana. Naslednjo igro, *Dobrava*, ki jo je režiral Alojz Novinec, so uprizorili šele dve leti kasneje, marca 1938.²⁶

Januarja 1938 so Godešani v gasilskem domu začeli graditi lastni, dolgo pričakovani oder in maja istega leta so na njem prvič nastopili z uprizoritvijo komedije *Dva para se ženita*.²⁷ Na novozgrajenem odru so se nato vrstile igre ena za drugo. Leta 1939 so uprizorili kar šest premier. Leta 1941 so dvorano zasedli vojaki in sledil je štiriletni premor na področju gledališke dejavnosti.²⁸

Gledališka dejavnost po drugi svetovni vojni

Bogata gledališka dejavnost se je nadaljevala takoj po vojni. Leta 1945 so na godeškem odru dvakrat nastopili tudi člani Dramatičnega odseka Reteče.²⁹ V naslednjem letu so z igro *Trije vaški svetniki*, ki jo je režiral Franc Rant, nastopili igralci iz Gorenje vasi. Retečani pa so na godeškem odru v tem letu nastopili trikrat; dvakrat z igro *Moč uniforme*, enkrat pa z igro *Izdajalec*. Šolarji so, v režiji Pavline Eržen, uprizorili igrico *Cilka in njena punčka* in mladinsko igro *Sneguljčica*.³⁰

Tudi v Retečah je kulturno življenje med vojno popolnoma zamrlo. Februarja 1947 sta mladinski organizaciji Reteč in Gorenje vasi ustanovili Kulturno umetniško društvo Reteče-Gorenja vas, ki naj bi povezovalo obe vasi. Glavni pobudniki ustanovitve društva so bili Lovro Korenčan st., Vinko Žagar in Franc Rant. Društvo je želelo organizirati proslave, dramske in glasbene prireditve ter skrbeti za delovanje knjižnice. Predsednik KUD-a je bil vrsto let Vinko Žagar, dramsko dejavnost pa je vodil učitelj Lovro Korenčan. Kmalu po ustanovitvi so Kulturno umetniško društvo Reteče-Gorenja vas po prvoborcu, padlem partizanu in nekdanjem igralcu Janku Kermelju preimenovali v Kulturno umetniško društvo Janko Kermelj Reteče-Gorenja vas. Z zvrhano mero dobre volje so Retečani in Gorenjevaščani znova obudili dramsko dejavnost. Prostor za vaje jim je nudila obnovljena šola, na zadnjih vajah na odru godeškega gasilskega doma pa so izpilili še zadnje pomanjkljivosti.³¹

Leta 1947 so Godešani v sodelovanju z reteškimi igralci uprizorili *Rokovnjače*, Retečani pa so na godeškem odru gostovali še z igrami: *Tlačani*, *Na ogledih* in *Poslednji mož*.³² Leta 1948 so reteški igralci gostovali z *Gospo ministrico*, v režiji Franca Ranta. V sodelovanju z *Jazz Žaba* so pripravili spevoigro *Princeska in pastirček*, ki je zelo dobro uspela,

26 Bobnar, *Kulturno-prosvetna dejavnost*, str. 220–229.

27 ŽAR, ŽKI, str. 153–154.

28 ZAR, *Arhiv iger*.

29 Gasilsko društvo Godešič, *Zapisniki*, 10. marec 1946.

30 ZAR, *Arhiv iger*; OS Cvetko Golar, *Solska kronika*.

31 ZAR, *Spomini Milke Stare o dramski dejavnosti v Retečah*.

32 ZAR, *Arhiv iger*.

in jo dvakrat ponovili tudi v naslednjem letu. Gorenjevaščani so tega leta uprizorili dramo *Zlatarjevo zlato*.

Leta 1949 so Retečani v režiji Franca Ranta gostovali z igrami *Za pravdo in srce*, *Ženitev*, *Kmečki punt* in *Princeska in pastirček*. V režiji Lovra Korenčana so uprizorili igro *Pot do zločina* in z njo gostovali v Medvodah. Naslednje leto so Retečani na godeškem odru gostovali s tremi mladinskimi igrami: *Lacko in Krefli*, ki so jo uprizorili tudi v Medvodah, *Cvrček za pečjo* in *Krojaček junaček*, pri kateri je sodelovala tudi glasbena sekcija.³³

V naslednjem letu (1951) so reteški in gorenjevaški igralci, v režiji Lovra Korenčana, uprizorili igro *Žalujoči ostali*. Igro in igralce je ob uprizoritvi ocenjevala komisija iz Kranja, ki je igralce uvrstila v pokrajinsko merilo.³⁴ Z igro so se predstavili tudi na okoliških odrih, in sicer v Medvodah, v dvorani Gradisa in pri Sv. Duhu. Tudi *Slabo vest*, v režiji Lovra Korenčana, so po premieri na Godešiču ponovili.³⁵ Ob obdarovanju otrok za dedka Mraza so igralci predstavili nekaj prizorov iz igre *Sneguljčica*.

Leta 1952 so Retečani, v režiji Franca Ranta, uprizorili igro *Domen*, ki so jo ponovili še trikrat na godeškem odru. Z njo so gostovali pri Sv. Duhu, v Sori in Medvodah. Sledila je igra *Žalujoči ostali* in drama *Slaba vest*, ki je nastala v režiji Lovra Korenčana. Tudi slednje so uprizorili še na štirih okoliških odrih.³⁶ Leta 1953 sta sledili še dve uprizoritvi *Žalujočih ostalih* in gostovanji v Sori in Smedniku. Pionirski dramski krožek je, v režiji Danice Korenčan, uprizoril igro *Mačeha in pastorka*.

V začetku leta 1954 so godeški in reteški pionirji pripravili igre *V precepu*, *Jagoda in dedek Mraz* in *Dedek Mraz prihaja*. Reteški igralci so znova uprizorili *Zlatarjevo zlato* in igro *Detektiv Megla*, s katero so gostovali pri Sv. Duhu. V naslednjem letu so jo še trikrat ponovili na godeškem odru.

Gradnja kulturnega doma in vrnitev gledališke dejavnosti v Reteče

Leta 1953 je KUD Janko Kermelj pričelo na stavbišču nekdanjega prosvetnega doma, ki je bil cerkvena last, graditi svoj kulturni dom.³⁷ Za predsednika gradnje je bil imenovan Valentin Žagar, ki je za težavno delo leta 1955 prejel bronasto medaljo.³⁸ Odrprtje novega kulturnega doma je bilo 29. novembra 1954. Vse nadaljnje delo za dokončno ureditev kulturnega doma je prevzel odbor KUD-a. Kljub temu, da je bilo urejanje društvenih prostorov zaradi velikega pomanjkanja finančnih sredstev končano šele v osemdesetih letih,³⁹ so bile v njem številne prireditve domačih igralcev, tamburašev in pevcev, predavanja in kinopredstave.

33 KUD Janko Kermelj, *Zapisniki*.

34 Bertoucel, *Dramska dejavnost*, str. 517, KUD Brata Križnar, *Kronika*, str. 45.

35 ZAR, *Arhiv iger*.

36 Bertoucel, *Dramska dejavnost*, str. 517.

37 ŽAR, *ŽK II*, str. 32-33.

38 Bertoucel, *Dramska dejavnost*, str. 523.

39 Zapisnik iz leta 1962 navaja, da je imelo društvo velike težave z urejanjem prostorov, ki so bili le na pol izdelani ali pa sploh neuporabni. Prim. KUD Janko Kermelj, *Zapisniki*.

Po dograditvi kulturnega doma sta režisersko delo in iskanje primernih dramskih del nadaljevala Franc Rant in Lovro Korenčan, igralci so pod domačo streho navdušeno vadili nove igre. Za kulise sta poskrbela Albin Kermelj in Alojz Igličar. Leta 1955 sta bila dvorana in oder v novozgrajenem kulturnem domu že toliko usposobljena, da so igralci dvakrat uprizorili igro *Stari in mladi*, s katero so gostovali tudi v Sori.⁴⁰ Leta 1956 so nastopili z igro *Naša kri*, ki so jo v Retečah prvič uprizorili leta 1919. Na domačem odru so jo ponovili še dvakrat. V istem letu so dvakrat uprizorili spevoigro *Kovačev študent*. Dramska skupina je pripravila še spevoigro *Večer na vasi*. Tega leta se je na reteškem odru predstavilo obrtniško gledališče iz Ljubljane, z igro *Matura*.⁴¹

V naslednjem letu (1957) so Retečani predstavili štiri igre: *Pri belem konjičku*, *Na planinah naših*, *Moč uniforme* in *Cigani* ali *Ciganski tabor*. Zadnja prireditev, ki jo je režiral Franc Rant, je bila pravi musical, z odlomki iz oper Nabucco, Traviata, Rigoletto, Carmen in Barcarola iz Hoffmanovih pripovedk. Ponovno so uprizorili spevoigro *Kovačev študent*, dramska skupina pa je pripravila še *Veseli večer*. Pri delu z dramsko skupino je Francu Rantu pomagala Tončka Šušteršič.⁴² Na reteškem odru je gostovalo Kulturno društvo Otona Župančiča iz Sore.⁴³

Leta 1958 so reteški igralci na domačem odru dvakrat uprizorili ljubezensko dramo *Spomenik pri Hrastovcu*, s katero so gostovali v Pirničah in Škofji Loki. V oktobru je sledila uprizoritev igre *Komedija komedije*, s katero so igralci dvakrat gostovali v Škofji Loki. Na reteškem odru so znova gostovali igralci iz Sore.⁴⁴

Igralska zasedba v predstavi *Plavž*, ki so jo na reteškem odru uprizorili 29. aprila 1959.

40 ZAR, *Spomini Milke Stare o dramski dejavnosti v Retečah*, Bertoucel, Dramska dejavnost, str. 524

41 ZAR, *Arhiv iger*; KUD Jankov Kermelj, *Zapisniki*, KUD Jankov Kermelj, *Blagajniški dnevnik*, 1956.

42 ZAR, *Arhiv iger*; KUD Jankov Kermelj, *Zapisniki*

43 KUD Jankov Kermelj, *Blagajniški dnevnik*, 1957.

44 KUD Jankov Kermelj, *Blagajniški dnevnik*, 1958.

Januarja 1959 je igralska skupina iz Tacna pri Šentvidu predstavila veseloigro *Dva dolarja*. Sledili so jim igralci KUD Simon Jenko iz Sore, ki so uprizorili *Krčmarico Mirandolino*. Februarja 1959 so igralci s spevoigrama *Vasovalec* in *Ciganski tabor* gostovali v Tacnu in Podnartu nad Kranjem. Obe spevoigri je režiral Franc Rant. Aprila je bila uprizorjena igra *Plavž*. Poleg uprizoritev na domačem odru so tudi tokrat gostovali v Tacnu, Dražgošah in Podnartu.⁴⁵ Na odru so v tem letu nastopili kar sedemnajstkrat. Za uprizoritvi *Komedija komedije* in *Plavž*, prireditve *Veseli večer* in bogato dejavnost v knjižnici je Svet svobod društvu v tem letu izrekel pohvalo za uspešno delo.⁴⁶ Učenci 6. razreda osnovne šole so se predstavili z igro *Martin Krpan*, cicibani pa so, pod vodstvom Felicite Šturh, pripravili nekaj prizorčkov. Na reteškem odru so gostovali tudi godeški igralci z igro *Žrtvovana*. Po dograditvi novega kulturnega doma se je namreč dramska dejavnost z Godešiča v nekaj letih znova preselila v Reteče.

Leta 1960 so Retečani v sodelovanju z godeškimi igralci ponovno pripravili zabavno-glasbeno prireditev *Cigani* ali *Ciganski tabor*, ki so jo večkrat uprizorili v Retečah ter na odrih v Dražgošah in Podnartu. Učenci so v tem letu v režiji Franca Ranta uprizorili igrico *Čarobna piščal*. Imela je glasbene vložke, pri katerih je učence na klavirju spremljal Jože Zupančič. V njegovi režiji so učenci uprizorili še igrico *Palčki* in jo prav tako popestrili z glasbenimi vložki, v režiji Antonije Bobnar in Majde Repše pa igro *Meh za smeh*.⁴⁷ V istem letu so godeški igralci uprizorili igro *Ad acta*.⁴⁸ Ob koncu leta so na reteškem odru gostovali igralci iz Besnice, in sicer z igro *Sveti plamen*.

Leta 1961 so igralci pripravili uprizoritve iger *Divji lovec*, *Čevljar baron* in *Čarobna piščalka*. V dramski skupini sta Francu Rantu pomagala Tinka Bogataj in Anton Biček. Istega leta je bila ponovno uprizorjena igrice *Palčki*.⁴⁹ Leta 1962 so igralci dvakrat uprizorili igro *Poročil se bom s svojo ženo*. Sledila je uprizoritev iger *Rokovnjači* in *Pastirček Peter in kralj Maliban*. Francu Rantu je pri delu pomagala Tončka Šušteršič.⁵⁰ Godeški igralci so v tem letu pripravili igrice *Mimo načrta* in *Pogumni parček*.⁵¹ SZDL Ladja-Senica pa je uprizorila delo *Živ pokopan*.

Marca 1963 so Retečani uprizorili *Razvalino življenja*, s katero so gostovali tudi v Trbojah. Istega leta so uprizorili komedijo *Butalci*. Nekateri igralci so sodelovali pri uprizoritvi *Visoške kronike* v Škofji Loki.

Novembra 1964 je bila na reteškem odru uprizorjena spevoigra *Mlada Breda*, ki so jo na domačem odru ponovili dvakrat, predstavili pa so jo tudi na gostovanjih v Tacnu, Pirmičah, Škofji Loki in pri Sv. Duhu. Pri igri so sodelovali pevci mešanega zbora. V tem letu so znova uprizorili igrice za otroke *Pastirček Peter in kralj Maliban*.

Leta 1965 je dramsko sekcijo vodil Jože Zupančič, pri delu sta mu pomagali Julči

45 Bertonec, *Dramska dejavnost*, str. 526; ŽAR, *Arhiv iger*.

46 KUD Janiko Kermelj, *Zapisniki*.

47 KUD Janiko Kermelj, *Zapisniki*, OŠ Cvetkovo G. clar, *Šolska kronika*.

48 ŽAR, *Arhiv iger*.

49 ŽAR, *Arhiv iger*; KUD Janiko Kermelj, *Zapisniki KUD*; KUD Janiko Kermelj, *Blagajniški dnevnik*, 1961.

50 Bertonec, *Dramska dejavnost*, str. 527; KUD Janiko Kermelj, *Zapisniki*.

51 ŽAR, *Arhiv iger*.

Žontar in Marjana Jakič. V tem letu so se igralci predstavili z igro *Peggy, srček moj*. Na reteškem odru sta gostovala KUD Sora in KUD Sv. Duh.⁵² Naslednje leto (1966) je na oder prineslo dve uprizoritvi: *Dve nevesti in Sneguljčica*.

Leta 1967 so igralci uprizorili igri *Razvalina življenja*, *Spomenik pri Hrastovcu* in igrico *Jurček*. Vse tri igre so igralci ponovili tudi v prihodnjem letu. Po nekajletnem premoru so na odru nastopili godeški igralci s priredbo igre *Ženin na garah* in igro *Mariša*, ki so jo ponovili leta 1968.

Navdušenje domačih igralcev je v zadnjih letih upadalo, saj so leta 1968, poleg omenjenih ponovitev, priredili le igrico *Sneguljčica*. Tega leta je na reteškem odru gostovala Drama iz Ljubljane z igro *Delavnica oblakov*. Na odru so nastopili tudi igralci iz Bukovice.⁵³ V naslednjem letu (1969) sta sledili še dve ponovitvi iger *Sneguljčica in Spomenik pri Hrastovcu*.

Delo dramske skupine je bilo nato prekinjeno vse do leta 1979, ko je režisersko delo prevzela Ivanka Demšar (leta 1974 je bil izjemoma uprizorjena *Mišolovka*). Leta 1980 so igralci z režiserko Ivanko Demšar pripravili kar tri uprizoritve: *Žalujoči ostali*, *Županova Micka* in *Mejniki*. Zadnjo igro so na domačem odru ponovili naslednje leto in z njo gostovali v Sori, Pirničah in pri Sv. Duhu.

Decembra 1981 so dvakrat uprizorili igro Marjana Marinca *Poročil se bom s svojo ženo*, ki so jo v naslednjem letu ponovili na odru v Sori. Leta 1982 sta sledili uprizoritvi *Pri Belem konjičku* in *Davek na samce*; z obema so gostovali tudi na sorškem odru.

Pri belem konjičku. 28. marec 1982.

52 KUD Janko Kermelj, *Blagajniški dnevnik*. 1965

53 KUD Janko Kermelj, *Blagajniški dnevnik*. 1968

Leta 1983 je gostovala igralska skupina iz Medvoda z igro *Pesem s ceste*. Leto kasneje pa so domači igralci pripravili igri: *Maščevanje usode*, s katero so gostovali tudi v Sovodnju in Sori, ter *Mati*, s katero je svoje delo zaključila starejša generacija igralcev.⁵⁴

Gledališka dejavnost v Retečah v zadnjem obdobju

Gledališka dejavnost v Retečah je po zaključku dela starejše generacije igralcev za dve leti zastala. Leta 1986 je bila v režiji Boruta Gartnerja uprizorjena komedija Vojmila Rabadana, *Kadar se ženski jezik ne suče*. Leta 1987 so igralci uprizorili komedijo avtorjev Normana Barrasha in Carroll Moore, *Skrivnostno srce gospoda Kimbala*, ki v izvorniku nosi naslov *Cvetje hvaležno odklanjamo*.⁵⁵ Z njo so se igralci udeležili 1. občinskega srečanja ljubiteljskih gledaliških skupin.

Franc Rant je zaradi starosti leta 1995 želel predati funkcijo predsednika KUD svojemu nasledniku. Izziv je sprejel Tomaž Jenko. Leta 1996 se je začela obnova doma. Dela je prevzela KS Reteče, v sodelovanju z GP Tehnik iz Škofje Loke.⁵⁶

Leta 1995 je nastal *Vagabund teater*, z namenom, da bi ljubitelji igranja zopet našli svoje mesto tudi v domačem kraju in skušali obuditi stare, že pozabljene slovenske igre. Dramska skupina se je najprej lotila obnove klubske sobe, odra in kulisarne. Delo režiserja je prevzel Borut Gartner. Kot prvo igro so leta 1996 uprizorili burko tržaškega dramatika Jaka Štoke, *Moč uniforme*, ki so jo popestrili z glasbenimi vložki iz Straussove glasbene zakladnice. Igro so gledalcem predstavili dvakrat na domačem odru ter na gostovanjih v Sovodnju, Žireh, Cerkljah, Sori in Poljanah.⁵⁷

V sezoni 1996/1997 je *Vagabund teateru* uspelo pripraviti komedijo *Dve nevesti*. Za reteški oder jo je priredil, dramaturško uredil in scensko oblikoval Peter Militarev, ki je sodeloval že pri igri *Moč uniforme*. V igro so vključili tudi songe, ki jih je napisal Borut Gartner, posneli pa so jih v studiu Krajnik, kjer so pripravili tudi ustrezno koreografijo.⁵⁸ Uprizorili so jo štirikrat, dvakrat doma in na gostovanjih v Sori in Poljanah. Na gorenjskem srečanju amaterskih gledaliških skupin so igralce *Vagabund teatra* uvrstili v sam vrh gorenjskega amaterskega gledališča.

V istem letu je režiser Borut Gartner tudi za najmlajše ustanovil gledališče, ki so ga poimenovali *Dud'l teater*. Učenci OŠ Cvetko Golar so se po starosti razdelili v dve gledališki skupini. Prva je pripravila dve krajši predstavi: *O sneženem možu, ki je iskal ženo* in *Zlato gos*, mlajša skupina pa pravljичno igrico Josipa Ribičiča *Palčki*; priredba je delo Boruta Gartnerja.⁵⁹

Leta 1997 so v gledališču uredili kulisarno, gledališko sobo, predoder in dokončno ometali stene na levi in desni strani odra.⁶⁰

Naslednje leto so na reteškem odru gostovali gledališčniki Odra treh herojev iz Pirnič,

54 ZAR, *Spomini Milke Stare*; KUD Janko Kermelj, *Zapisniki*.

55 KUD Janko Kermelj, *Zapisniki*; Bertoncec, *Dramska dejavnost*, str. 531.

56 Rant, *Poročilo o delovanju*, str. 7.

57 Gartner, *Vagabund teater*, str. 4; Bertoncec, *Dramska dejavnost*, str. 531.

58 Bertoncec, *Dramska dejavnost*, str. 531.

59 Bertoncec, *Dramska dejavnost*, str. 531.

60 Gartner, *Vagabund teater*, str. 3-4.

ki so uprizorili komedijo *Trije vaški svetniki*. Vzgojiteljice iz vrtca Ljubljana - center so pred prihodom Božička predstavile igrico *Pred dolgim zimskim spanjem*. V sezoni 1998/1999 so se mladi člani *Dud'l teatra* začeli pripravljati na uprizoritev igre Jakoba Špicarja, z naslovom *Martin Napuhek*, ki so jo na odru predstavili marca 1999. Starejša skupina osnovnošolcev se je v tem letu preimenovala v *Toj'moj teater* in odigrala prvi zahtevnejši tekst, *Pepelka - iz drugega kota*.⁶¹

Vagabund teater se je leta 1999 predstavil z že znano igro *Dva para se ženita*, v priredbi Petra Militareva, ki je poskrbel tudi za dramaturgijo in scenografijo. Uprizorili so jo na prostem, na Robežu in Tromeji. KUD iz Železnikov je leta 1999 gostoval z *Jaro meščanko*.⁶²

V letih 1999 in 2000 so bile največje kulturne prireditve nedvomno uprizoritve *Škofjeloškega pasijona*. Prireditve je dosegla izjemen uspeh, saj je v sedmih uprizoritvah privabila množice gledalcev iz cele Slovenije. Reteški igralci so v režiji Boruta Gartnerja pripravili trinajsti prizor procesije z naslovom *Ecce homo - Glej človek*.⁶³

Leta 2001 so otroci v režiji Boruta Gartnerja uprizorili opereto *Kresniček*. Nekateri igralci so gostovali v igri Antona Leskovca *Dva bregova*, ki jo je režiral Igor Žižek, uprizorilo pa PD Sotočje. Na reteškem odru je bilo v režiji Marjana Kokalja uprizorjeno delo Paula Claudela *Marijino oznanjenje*, v kateri je vlogo Pierra odigral reteški igralec Borut Gartner.

Posnetek iz komedije *Stric v toplicah*, ki jo je Vagabund teater na domačem odru premierno uprizoril 28. novembra 2004.

61 Bertoncel, *Dramska dejavnost*, str. 532

62 Bertoncel, *Dramska dejavnost*, str. 533

63 Pezdir, *Zgodovine vredni*, str. 12

Leta 2002 je bila uprizorjena igra *Družinsko gledališče Gelosi*, ki ji je naslednje leto sledila komedija *Stric v toplicah* in leta 2004 igra A. P. Čehova *Medved*. Vse tri igre je režiral Borut Gartner, ki je leta 2005 kot režiser gostoval tudi v ljudskem gledališču Stara Loka pri igri Janeza Veiderja *Umorjeni škof*, leta 2006 pa pri režiji *Slavnostne akademije Zavoda sv. Stanislava v Ljubljani*. V istem letu so se pričele priprave na uprizoritev Škofjeloškega pasijona, ki je bila kasneje prestavljena. Leta 2007 so se začele vaje za igro Antona Leskovca, *Jurij Plevnar*, a so jih prekinili zaradi priprav na uprizoritev *Škofjeloškega pasijona*.

Sto let gledališke dejavnosti v Retečah je leta 2008 zaokročila uprizoritev komične operete *Skopuh*, ki so jo pripravili igralci Slovenskega komornega glasbenega gledališča iz Ljubljane, pod vodstvom dr. Henrika Neubauerja.⁶⁴ Da je gledališka dejavnost v Retečah živa, na izjemno visoki ravni in se ni treba bati za njeno prihodnost, dokazuje dejstvo, da je bila Borutu Gartnerju zaupana režija *Škofjeloškega pasijona 2009*, ki je bil deležen izjemne odmevnosti in v katerem so nastopili tudi številni domači igralci.

VIRI IN LITERATURA:

- Benedik, Metod: Protireformacija in katoliška prenova. *Zgodovina Cerkve na Slovenskem*. Celje : Mohorjeva družba, 1991.
- Bertoncel, Mojca: Dramska dejavnost v Retečah in na Godešiču. *Kronika župnije Reteče, Reteče* : Župnijski urad Reteče, 2001, str. 496-539.
- Bobnar, Anton: Kulturnoprosvetna dejavnost na Godešiču. *Loški razgledi* 5, Skofja Loka : Muzejsko društvo, 1958, str. 228-229.
- Gartner, Borut: Vagabund teater. *Vigred, Reteče* : Krajevna skupnost Reteče-Gorenja vas, 1997, str. 3-4.
- Gartner, Borut: 100 let ljudskega ljubiteljskega gledališča v Retečah. *Vigred, Reteče* : Krajevna skupnost Reteče-Gorenja vas, 2008, str. 13-14.
- Gartner, Borut: *Zapisi o gledališki dejavnosti v letih 1999-2008*.
- Meršolj, Janez: Vzorna družbenka. Krivčeva Micika v Retečah. *Bogoljub* št. 7, Ljubljana, 1914, str. 226-227.
- Meršolj, Janez: Vzorna družbenka. Krivčeva Micika v Retečah. *Bogoljub* št. 8, Ljubljana, 1914, str. 263-264.
- Pezdir, S.: Zgodovine vredni. *Delo*, 2. april 1999, str. 12.
- Rant, Franc: Poročilo o delovanju Kulturnega društva Janko Kermelj Reteče-Gorenja vas. *Vigred, Reteče* : Krajevna skupnost Reteče-Gorenja vas, 1996, str. 7.
- Gasilsko društvo Godešič, *Sejni zapiski*.
- KUD Brata Križnar Godešič, *Kronika KUD Brata Križnar*.
- KUD Janko Kermelj Reteče-Gorenja vas, *Sejni zapiski*.
- KUD Janko Kermelj Reteče-Gorenja vas, *Blagajniški dnevnik*.
- Osnovna šola Cvetko Golar, Reteče, *Solska kronika*.
- Župnijski arhiv Reteče (ŽAR), *Blagajniški dnevnik društvenega doma*.
- Župnijski arhiv Reteče, *Spomini Milke Stare o dramski dejavnosti v Retečah*.
- Župnijski arhiv Reteče, *Župnijska kronika I. (ŽK I.)*.
- Župnijski arhiv Reteče, *Župnijska kronika II. (ŽK II.)*.
- Župnijski arhiv Reteče, *Župnijski arhiv iger, uprizorjenih v Retečah in na Godešiču (Arhiv iger)*.

64 Gartner, 100 let ljudskega gledališča, str. 13-14; Gartner, *Zapisi o gledališki dejavnosti v letih 1999-2008*.